

ΣΧΟΛΙΟ ΟΣΔΕΛ

Ο ΟΣΔΕΛ (οργανισμός συλλογικής διαχείρισης έργων του λόγου) έχει ως αντικείμενο τη συλλογική διαχείριση δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας περισσότερων από 7.000 συγγραφέων, δημοσιογράφων, μεταφραστών και εκδοτών βιβλίων, εφημερίδων και περιοδικών. Είναι μέλος της διεθνούς ένωσης IFRRO και μέσω συμβάσεων αμοιβαιότητας εκπροσωπεί στην Ελλάδα δικαιώματα του συνόλου των αλλοδαπών δημιουργών και εκδοτών.

Οι οργανισμοί συλλογικής διαχείρισης (ΟΣΔ) και η IFRRO έχουν μακρά παράδοση συνεργασίας για την διευκόλυνση της πρόσβασης σε έργα του λόγου, προσώπων με προβλήματα ανάγνωσης (εντυποανάπηροι) και συμμετέχουν μεταξύ άλλων στο ΔΣ του ABC (Accessible Books Consortium, <https://www.accessiblebooksconsortium.org/about/en/>) που αποτελεί τη διεθνή πρωτοβουλία ενώσεων εντυποανάπηρων, συγγραφέων, εκδοτών και βιβλιοθηκών για τη διευκόλυνση της προσβασιμότητας σε βιβλία.

Ενώ στις περισσότερες χώρες του κόσμου το ζήτημα της προσβασιμότητας αντιμετωπίζεται από κοινού από τους ενδιαφερόμενους δηλαδή τους εντυποανάπηρους, τους δικαιούχους και τις βιβλιοθήκες και με την επεξεργασία και υλοποίηση κοινά αποδεκτών λύσεων και διαδικασιών, και συμπληρωματικά ή υποστηρικτικά προβλέπονται και νομοθετικές λύσεις, στη χώρα μας απουσιάζει τελείως η απευθείας συνεννόηση μεταξύ των πλευρών και η μόνη ρύθμιση είναι η νομοθετική. Η γνώμη μας είναι ότι η νομοθετική λύση από μόνη της όσο πλήρης ή εξισορροπημένη και να είναι, δεν μπορεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα ζητήματα ούτε να υποκαταστήσει ή επιβάλλει την αναγκαία συνεργασία των ενδιαφερόμενων πλευρών.

Η προτεινόμενη νομοθετική ρύθμιση μεταφέρει τους κανόνες της οδηγίας και της Συνθήκης του Μαρρακές, χωρίς όμως να τους εξειδικεύει και να τους προσαρμόζει επαρκώς στην Ελληνική πραγματικότητα:

α) βασικός νομοθετικός στόχος της ρύθμισης θα πρέπει να είναι η εγκαθίδρυση κλίματος εμπιστοσύνης και ασφάλειας ώστε οι δικαιούχοι να μην διστάζουν να παρέχουν τα έργα τους στους φορείς που έχουν ως αποστολή τους την εξυπηρέτηση των εντυποανάπηρων. Αυτό προϋποθέτει τουλάχιστον διασφάλιση ότι οι φορείς είναι φερέγγυοι και αξιόπιστοι και εφαρμόζουν αποδεδειγμένα αποτελεσματικά μέτρα ώστε να αποκλείεται η παράνομη αναπαραγωγή βιβλίων και να αποκλείεται πρόσβαση στα βιβλία από πρόσωπα που δεν είναι εντυποανάπηροι. Η διασφάλιση αυτή υλοποιείται με την αδειοδότηση από το Κράτος των φορέων αυτών, εφόσον πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις. Διαφορετικά είναι πολύ επικίνδυνο και ανορθολογικό για τους δικαιούχους) οιοσδήποτε ιδιωτικός φορέας, ο οποίος απλά δηλώνει ότι έχει ως καταστατικό του σκοπό την εξυπηρέτηση των εντυποαναπήρων να έχει τα οφέλη του νόμου (π.χ να δικαιούται να απαιτήσει από τους δικαιούχους συγγραφείς και εκδότες να του παραδώσουν το σύνολο των εκπαιδευτικών τους βιβλίων και το 10% της υπόλοιπης εκδοτικής παραγωγής.-Προτείνουμε να υιοθετηθεί διαδικασία πιστοποίησης και αδειοδότησης των αρμόδιων φορέων ώστε να διασφαλισθεί η τήρηση των αρχών που προβλέπει ο νόμος. Αυτό άλλωστε είναι και το αληθές νόημα της οδηγίας και της Συνθήκης του Μαρρακές (Ficsor Commentary to the Marrakesh Treaty, <http://www.copyrightseesaw.net/en/papers?page=2>)

β) επίσης νομοθετικός στόχος θα έπρεπε να είναι η παροχή κινήτρων ώστε οι δικαιούχοι συγγραφείς και εκδότες να διαθέτουν οι ίδιοι τα έργα τους σε μορφή προσβάσιμη από εντυποανάπηρους, πχ με τη μορφή audiobook ή ηλεκτρονικού βιβλίου. Προς αυτή τη κατεύθυνση λειτουργεί η ρύθμιση του άρθρου 4 παρ.4 της Συνθήκης του Μαρρακές σύμφωνα με την οποία η εξαίρεση υπέρ των εντυποανάπηρων δεν καταλαμβάνει τα βιβλία που διατίθενται στην αγορά σε μορφή προσβάσιμη από εντυποανάπηρους. Προς την ίδια κατεύθυνση θα λειτουργούσαν και άλλα κίνητρα για την κυκλοφορία περισσότερων βιβλίων με τη μορφή audio book ή ηλεκτρονικών βιβλίων με δεδομένο ότι στην Ελλάδα υπάρχει ελάχιστη ζήτηση αυτής της μορφής των βιβλίων.

γ) Τόσο η συνθήκη του Μαρρακές όσο και η οδηγία δεν επιβάλλουν στους εκδότες να παρέχουν το σύνολο της παραγωγής τους σε εκπαιδευτικά βιβλία και μέρος της υπόλοιπης παραγωγής σε αρμόδιους φορείς (που μάλιστα στη χώρα μας δεν είναι καν πιστοποιημένοι). Οι εκδότες πολλές φορές στην πράξη λαμβάνουν αιτήματα να διαθέσουν συνολικά τα βιβλία τους σε ψηφιακή μορφή, χωρίς καμία διασφάλιση ή εγγύηση ότι αυτά θα διατεθούν πράγματι σε εντυποανάπηρους για συγκεκριμένες ανάγκες και ότι λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα για την αποφυγή της παράνομης διάθεσης. Αντιθέτως η συνθήκη του Μαρρακές ρητά προβλέπει στο άρθρο 4 παρ. 2 εδάφιο α (i) ότι οι αρμόδιοι φορείς έχουν το δικαίωμα αντιγραφής μόνον εφόσον διαθέτουν το νόμιμο αντίτυπο βιβλίου ή νόμιμη πρόσβαση σε αυτό. Επισημαίνεται ότι οι εκδότες είναι διατεθειμένοι να διευκολύνουν την παραγωγή προσβάσιμων αντιγράφων με την παροχή ψηφιακών αρχείων, εφόσον είναι διαθέσιμα, αλλά μόνον σε ένα πλαίσιο που θα διασφαλίζει τη νόμιμη χρήση αυτών, πλαίσιο που θα πρέπει να συμφωνηθεί από κοινού.

δ) Σχετικά με το θέμα της εύλογης αμοιβής επισημαίνονται τα ακόλουθα:

i. Κατ' αρχήν η δυνατότητα θέσπισης εύλογης αμοιβής προβλέπεται ρητά τόσο στη Συνθήκη του Μαρρακές όσο και στην οδηγία.

ii. Η υποχρέωση καταβολής εύλογης αμοιβής προφανώς δεν πρέπει να βαρύνει τους ίδιους τους εντυποανάπηρους ούτε ήταν ποτέ πρόθεση δημιουργών και εκδοτών να γίνει κάτι τέτοιο.

iii. Αποτελεί γενική αρχή διασφάλισης της ελευθερίας της έκφρασης και της πνευματικής δημιουργίας ότι οι δικαιούχοι δημιουργοί και εκδότες πρέπει να αμείβονται για τον κόπο, γνώση, ταλέντο και κεφάλαια που επενδύουν στη δημιουργία έργων,.

iv. Στη συγκεκριμένη περίπτωση το ζήτημα της αμοιβής είναι καθαρά συμβολικό και όχι ουσιαστικό. Εχει πολύ περισσότερο ηθική από υλική αξία,.

iii. Αποτελεί υποχρέωση του κράτους η κοινωνική μέριμνα και προφανώς όχι των ιδιωτών και μάλιστα συγκεκριμένων επαγγελματικών κλάδων. Είναι νομικά ευάλωτο και ηθικά παράλογο να υποστηρίζεται στην πράξη η απαλλοτρίωση ιδιωτικού δικαιώματος για την εξυπηρέτηση της κοινωνική πολιτικής του κράτους. Για το λόγο αυτό άλλες Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Γερμανία και η Δανία έχουν σαφώς τοποθετηθεί και υιοθετήσει μοντέλα εύλογης αμοιβής σε ανάλογες περιπτώσεις.

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω θεωρούμε ότι θα πρέπει να εξετασθεί η περίπτωση να ενισχύονται οι αρμόδιοι φορείς από το Κράτος για την καταβολή της εύλογης αμοιβής.

Οι αντιδράσεις (μερικές εκ των οποίων απαράδεκτες και εξωνομικές) εκτός των άλλων καταδεικνύουν την ορθότητα της άποψης μας ότι δεν αρκεί μόνο η νομοθετική λύση και έτσι κλείνοντας το σχόλιό μας αυτό, ~~και~~ πάλι θέλουμε να τονίσουμε ότι οι νομοθετικές ρυθμίσεις δεν αρκούν για την αντιμετώπιση του ζητήματος της καθολικής και ισότιμης πρόσβασης των εντυποανάπηρων σε βιβλία, ζήτημα που μπορεί να επιλυθεί πλήρως και αποτελεσματικά μόνον με συναινετικές λύσεις και αυτορρύθμιση των άμεσα εμπλεκομένων πλευρών.